

Stanje i problemi osnovnog školstva na hrvatskim otocima

Palijan, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:893083>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

NIKOLINA PALIJAN

**STANJE I PROBLEMI OSNOVNOG ŠKOLSTVA NA
HRVATSKIM OTOCIMA**

DIPLOMSKI RAD

Petrinja, srpanj 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Nikolina Palijan

**STANJE I PROBLEMI OSNOVNOG ŠKOLSTVA NA
HRVATSKIM OTOCIMA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor rada:

Izv. prof. dr. sc. Zdenko Braičić

Petrinja, srpanj 2020.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	3
Sažetak	4
Summary	5
1. UVOD	6
2. METODOLOGIJA I PROSTORNI OBUHVAT ISTRAŽIVANJA	7
3. OSVRT NA DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA PROBLEMATIKE ŠKOLSTVA NA HRVATSKIM OTOCIMA	8
4. DEMOGRAFIJA HRVATSKIH OTOKA	10
5. PROMETNA POVEZANOST OTOKA	14
6. OSNOVNO ŠKOLSTVO HRVATSKIH OTOKA	19
6.1. Primorsko-goranska županija.....	21
6.2. Ličko-senjska županija.....	24
6.3. Zadarska županija	27
6.4. Šibensko-kninska županija.....	30
6.5. Splitsko-dalmatinska županija	32
6.6. Dubrovačko-neretvanska županija.....	37
7. PROJEKT E-OTOCI	41
8. ZAKLJUČAK	44
LITERATURA	46
PRILOZI	49
Prilog 1. Izjava o izvornosti diplomskog rada	49

Sažetak

Ovaj diplomski rad donosi detaljan prikaz stanja osnovnog školstva na hrvatskim otocima. Analiza je provedena na razini općina i gradova za područja šest županija koje djeluju na otocima. U radu se ukazuje na višestruke probleme hrvatskih otoka pa se tako raspravlja o demografskoj problematici, prometnoj izoliranosti otoka, nedostatku radnih mjesta i slično. Sve se to odražava na broj učenika i osnovnih škola na otocima te status osnovnoškolskih ustanova (matične i područne škole). U radu su korišteni statistički podatci Državnog zavoda za statistiku te Ministarstva znanosti i obrazovanja dostupni na internetskoj platformi *Školski e-Rudnik* za školske godine 2013./2014. i 2017./2018. Prema posljednjim raspoloživim podacima u šk. god. 2017./2018. na hrvatskim je otocima 39 matičnih i 69 područnih škola. Godine 2008. pokrenut je projekt *e-Otoci* koji je pomogao učenicima otočnih područnih škola da se povežu i prate nastavu matičnih škola (najčešće na obali). Trenutno (2019.-2022.) je u tijeku njegova druga faza. Iako je projekt omogućio kvalitetniju izvedbu nastave, on za sobom povlači i mnoge nedostatke koji su opisani u radu. Sve ove faktore valja dobro proučiti i ustanoviti u kojoj su mjeri ti problemi prisutni, zašto za njih nije pronađeno rješenje i jesu li se u međuvremenu pojavili neki novi problemi i izazovi.

Ključne riječi: osnovno školstvo, otoci, demografija, prometna povezanost, projekt *e-Otoci*

Summary

This paper shows a detailed view of the state of primary education on the islands of Croatia. An analysis was conducted throughout six regions that have spread on island parts. Multiple problems are pointed out in this research, some of which are bad traffic connection, demographical problems, lack of jobs and etc. All of these problems are affecting the number of pupils and elementary schools on islands. The statistical data used in this paper was taken from the States department of Statistics as well as from the Ministry of science and education available through a platform called “Školski E-rudnik”. The school years that are compared throughout this research are 2013/2014 and 2017/2018. Based on the latest data in the school year 2017/2018 there were 39 home schools and 69 district schools. In the year 2008 a project was formed by the name “E-islands” which helped the students on district island school to connect with their home school on the mainland. Currently (2019-2022), the second phase of this project is in motion. Even though the project has enabled a higher quality education it also had many downfalls that are thoroughly explained in the paper. All these factors need to be researched to point out the problems of island schools as well as the solutions.

Key words: primary education, islands, demography, traffic connection, project E-islands

1. UVOD

Problem današnjih otoka masovna je depopulacija i ostanak starog stanovništva, slaba prometna povezanost, mali broj radnih mjesta i najvažnije za ovaj rad, malen broj mladog stanovništva odnosno učenika.

Cilj je ovog rada utvrditi stanje i probleme osnovnog školstva hrvatskih otoka. Ujedno je njegova svrha ukazati na moguća rješenja tih poteškoća. Ova tema izabrana je isključivo zbog konstantne stigme koja se veže uz područne škole (na otocima) u kojima su učenici zakinuti za znanje i samim time manje obrazovani od onih učenika koji pohađaju matične škole (na obali). Činjenica jest da je broj učenika na pojedinim otocima premalen kako bi se otvorila matična škola, no to ne znači da su oni zakinuti u bilo kojem obrazovnom ili odgojnom smislu. Upravo je suprotno, učenici područnih škola na otocima imaju više vremena ponoviti nejasno gradivo, kao i obraditi nekoliko cjelina više puta, dok veliki razredni odjeli u matičnim školama nemaju takve mogućnosti s obzirom na znatan opseg gradiva i velik broj učenika. U radu je predstavljena metodologija i prostorni obuhvat istraživanja, nakon čega je prikazan osvrt na dosadašnja istraživanja provedena na temu škola na otocima. U četvrtom poglavlju slijedi analiza glavnog problema školstva na otocima, dok peto poglavlje donosi glavno područje istraživanja u ovom radu. Ono predstavlja detaljan prikaz broja škola i učenika u svih šest županija koje sadrže škole na otocima. Nakon analize županija, predstavljen je projekt koji nastoji poboljšati kvalitetu obrazovanja i smanjiti potrebu za dnevnom migracijom učenika i učitelja.

2. METODOLOGIJA I PROSTORNI OBUHVAT ISTRAŽIVANJA

Pri izradi ovog rada korištene su službene publikacije Državnog zavoda za statistiku, poput popisa stanovništva za 2011. godinu. Također, korišteni su podatci Ministarstva znanosti i obrazovanja dostupni preko aplikacije *Školski e-Rudnik* (ŠeR). Istraživanjem su obuhvaćene sve otočne teritorijalne jedinice prema županijama u kojima se nalaze. Za prikaz i usporedbu matičnih i područnih ustanova na otocima u obzir su uzete školske godine 2013./2014. i 2017./2018. Prema teritorijalnom ustroju Republike Hrvatske na županije, hrvatski otoci nalaze se u sastavu jadranske Hrvatske, odnosno sedam županija koje imaju izlaz na more: Istarska, Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska. S obzirom na to da je tema ovog rada školstvo na otocima, Istarska županija nije obuhvaćena u istraživanje jer ne sadrži škole na svojim otočnim dijelovima. U otočnom dijelu Primorsko-goranske županije nalaze se sljedeći gradovi i općine: Baška, Malinska-dubašnica, Dobrinj, Vrbnik, Omišalj, Punt, Cres, Krk, Mali Lošinj i Rab. U Ličko-senjskoj županiji jedino grad Novalja spada pod otočnu teritorijalnu jedinicu. Zadarska županija na svojim otočnim dijelovima sadrži sljedeće općine: Kali, Kukljica, Pakoštane, Pašman, Povljana, Preko, Sali, Tkon, Vir, kao i grad Pag. U Splitsko-dalmatinskoj županiji na otocima se nalaze sljedeće općine i gradovi: Bol, Jelsa, Milna, Nerežišća, Okrug, Postira, Pučišća, Sućuraj, Sutivan, Šolta, Hvar, Komiža, Split, Stari grad, Supetar i Vis. Druga najmanja županija po otočnim teritorijalnim jedinicama je Šibensko-kninska s dvije općine Murter i Tisno. Općina Tisno vrlo je specifična s obzirom na to da se veći dio općine nalazi na kopnu, a jedan manji dio na otoku. Posljednja županija obuhvaćena ovim istraživanjem jest Dubrovačko-neretvanska koja ima sljedeće općine i gradove: Blato, Janjina, Lumbarda, Mljet, Orebić, Smokvica, Ston, Trpanj, Vela Luka, Lastovo te Korčula.¹

¹ Općine i gradovi navedeni u ovom radu preuzeti su iz Zakona o otocima.
(Izvor: <https://www.zakon.hr/z/638/Zakon-o-otocima>)

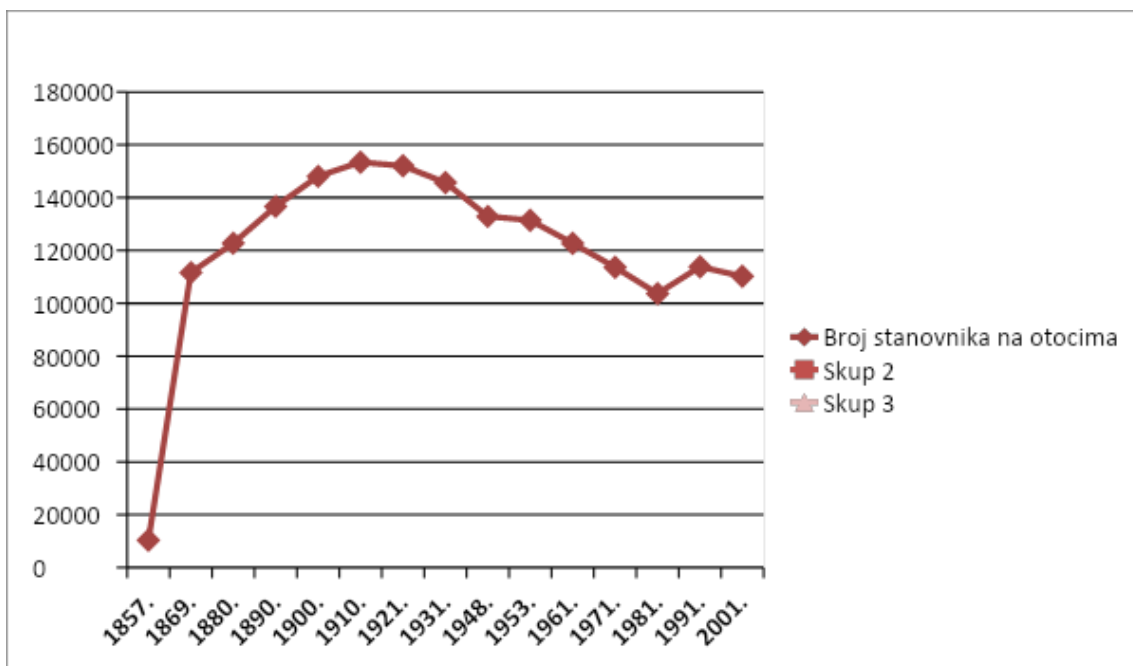
3. OSVRT NA DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA PROBLEMATIKE ŠKOLSTVA NA HRVATSKIM OTOCIMA

Prije samog istraživanja zadane teme, potrebno je navesti neka dosadašnja istraživanja problematike školstva na otocima. Tidić (2012) u svom radu „Problematika hrvatskoga školstva u Istri“ navodi kako 1871. g., unatoč intervenciji, opće stanje na otoku Krku nije bilo zadovoljavajuće. Tada je postojao problem nedovoljnog broja učitelja za tadašnju veliku količinu učenika. Vlada je nastojala povećati broj učitelja s ispitom osposobljavanja koji se provodio na novo otvorenim učilištima. Cjelokupna problematika školstva, prema Tidiću, može se podijeliti na političku borbu, financijske probleme te organizacijske probleme školstva. Današnji problemi školstva nešto su drugačiji i svakako ozbiljniji. „Dilema mladih otočana: ostanak ili odlazak s otoka - primjer šibenskih otoka” naslov je istraživanja koje su proveli Babić i Lajić (2002). Autori u njemu pokušavaju otkriti probleme stanovništva (poglavito učenika) šibenskih otoka. Glavni je cilj bio ispitati pred migracijsko mišljenje učenika-putnika i otkriti je li za njih bolje ostati na otoku ili potražiti novo mjesto stanovanja na kopnu, gdje će imati kvalitetniji život. Istraživanjem su dobili povratnu informaciju o nekim prednostima i nedostacima života na otoku. Najveći broj učenika ističe manjak mladog stanovništva kao glavni nedostatak, a prednost jest sama prirodna ljepota okružja. Kao najveći razlog odlaska s otoka, stanovnici su naveli udaljenost od kopna, dok je mlađe stanovništvo navelo „bolji kulturno-zabavni život na kopnu“ kao glavni motiv za preseljenje. Babić i Lajić (2002) zaključili su kako je najveći problem nedostatak mladog stanovništva na otocima i smatraju kako bi bolja prometna povezanost s kopnom pridonijela rješavanju ovog problema. Provedeno je i istraživanje o dvojbi mladih otočana koji su skloni ostanku na otočnim predjelima, a anketiranje su također proveli autori Babić i Lajić 2004. godine. Rezultati istraživanja pokazali su probleme učenika koji dnevno migriraju s otoka na kopno u svrhu osnovnog obrazovanja. Većina učenika navodi kao razlog mogućeg preseljenja nedostatak vremena za učenje, proizašlog umorom od dnevnih migracija s udaljenih otoka na kopno i natrag. Dakle, učenici su prisiljeni trajno napustiti otoke u potrazi za boljim obrazovanjem i kasnije dobrim radnim mjestom. Po pitanju „problematike ukupnog kretanja stanovništva Kvarnerskih otoka od 1991. do

2011. g.“, autori Lajić i Mišetić (2012) proveli su istoimeno istraživanje koje je pokazalo snažnu depopulaciju povećanu Drugim svjetskim ratom. Kvarnerski otoci bilježe porast broja stanovnika prema popisu stanovništva iz 2011., a posebno se ističe otok Krk čiji rast broja stanovnika potiču turizam i popratne djelatnosti. U svom radu Lajić i Mišetić ističu činjenicu kako je porast stanovništva djelomično uzrokovan imigracijom koja u ovom slučaju nije rezultirala povećanjem nataliteta. Također, postoji i slučaj vlasnika kuća za odmor koji su formalno prijavljeni te su na taj način povećali broj stanovnika bez pozitivnog utjecaja na biološki sastav. Nakon prikaza migracije ukupnog stanovništva za sva područja koja pripadaju Kvarnerskim otocima, autori su uočili kako s jedne strane stoji Lošinjski arhipelag prepoznat kao područje izrazite demografske regresije. Suprotno tome, s druge strane stoji otok Krk koji je svojim porastom broja stanovnika nadjačao umjerenu depopulaciju preostalih Kvarnerskih otoka.

4. DEMOGRAFIJA HRVATSKIH OTOKA

Demografija hrvatskih otoka, prema prvom popisu stanovništva iz 1857. godine, obuhvaćala je nešto više od 10 000 stanovnika. Taj se broj povećava, ali kasnije i opada do razdoblja kada je izrađen posljednji popis stanovništva (2011). Zato je potrebno grafički prikazati smjer kretanja stanovništva u razdoblju od 1857.-2001.g

Slika 1. Usporedni prikaz otočnog stanovništva Republike Hrvatske u razdoblju od 1857. do 2001.g

Izvor: Matas, 2009., str. 209.

Detaljnim prikazom kretanja stanovništva (slika 1.) vidljiv je rast broja stanovnika sve do godine 1921. (151 988). Već godine 1931. broj stanovnika opada na 145 667. Najmanji broj stanovnika od 1857. g. bilježi se 1981. g. jer je tada na otocima prebivalo svega 103 666 stanovnika.

Popisom stanovništva Republike Hrvatske 2011. utvrđen je broj od 124.955 otočana kao stalnih stanovnika. Tim popisom istu kategoriju stanovništva Hrvatske

činilo je 4.284.889 stanovnika, iz čega proizlazi da je udio otočnog stanovništva u stanovništvu Hrvatske bio 2,9 %. Kako se 2011. g. smanjio broj stanovnika u odnosu na prethodni popis, na otocima je istovremeno zabilježen porast broja stanovnika (Lajić i Mišetić, 2013).

Tablica 1. Udio otočnog stanovništva u ukupnom stanovništvu pripadajućih županija 2011. g.

Županija	Broj stanovnika		Udio otočnoga u ukupnom stanovništvu (%)
	Ukupno	Otoci	
Primorsko-goranska	296.195	39.706	13,41
Ličko-senjska	50.927	3663	7,19
Zadarska	170.017	20.952	12,32
Šibensko-kninska	109.375	6063	5,54
Splitsko-dalmatinska	454.798	36.338	7,99
Dubrovačko-neretvanska	122.568	18.233	14,88
Ukupno Republika Hrvatska	4.284.889	124.955	2,92

Izvor: Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011., Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2011., www.dzs.hr

Analizom udjela otočne populacije u ukupnom broju stanovnika prikazano je da su za vrijeme popisa 2011. otočni dijelovi Dubrovačko-neretvanske, Primorsko-goranske i Zadarske županije veći od 10%. Iako je ovaj udio ovako velik, to ne mora značiti da je više stanovništva na tim otocima, jer neke od županija naprosto imaju manje otočnih dijelova. Dobar primjer jest Ličko-senjska županija koja ima svega jedan otočni dio (Novalja). Njen udio otočnih stanovnika (7,19%) nešto je manji od udjela otočnog stanovništva Splitsko-dalmatinske županije (7,99%) za koji je evidentirano da sadrži najviše općina/gradova među navedenim županijama. Šibensko-kninska županija ima svega 5,54% otočnog stanovništva.

„Alarmanтна je demografska činjenica da je na svim našim otočnim skupinama umiranje neusporedivo dominantnija biološka pojava u odnosu na otočno rađanje. To nepovoljno stanje u bližoj budućnosti multiplicirat će još izrazitije negativne procese ne samo u demografskom smislu već i u brojnim društveno-gospodarskim i psihološkim otočnim domenama. Razina stopa nataliteta na svim otočnim skupinama nalazi se u grupi niskog nataliteta, dok natalitet sjevernodalmatinske skupine svrstavamo u kategoriju vrlo niskog nataliteta” (Lajić i Mišetić, 2013, str. 183.).

Tablica 2. Usporedba vodećih hrvatskih otoka prema popisu stanovništva iz 2001. i 2011. g.

OTOK	Površina u km ²	Br. stanovnika 2001.	Br. stanovnika 2011.
Krk	405,78	17 860	19 383
Korčula	276,03	16 182	15 522
Brač	394,57	14 031	13 956
Hvar	299,66	11 103	11 077
Rab	90,84	9 480	9 328
Pag	284,56	8 398	9 059
Lošinj	74,68	7 771	7 587
Ugljan	50,21	6 182	6 157
Murter	18,60	5 060	5 138
Vis	90,26	3 617	3 460
Cres	405,78	3 184	3 079

Izvor: Rosandić, 2002., Popisi stanovništva 2001. i 2011., www.dzs.hr

Suvremeni pokazatelji (Tablica 2) ukazuju na značajne razlike među otocima prema popisu stanovništva iz 2001. i 2011. godine. Krk, kao površinom najveći otok (405,78km²), bilježi porast broja stanovnika za 1 523. Umjetno društveno premošćivanje uključilo je u povezani kopneni život otoke Krk, Pag i Murter (Matas, 2009). Drugi površinom najveći otok, Korčula, koji je bio naseljen već u 6. st. pr. Kr. bilježi pad broja stanovnika u odnosu na 2001. g. (660). Kada se uspoređuju otok Rab (90,84 km²) i otok Vis (90,26 km²), vidi se znatno odstupanje u broju stanovnika s obzirom na sličnu površinu navedenih otoka. Otok Rab 2011. g. bilježi 9 328 stanovnika, dok otok Vis bilježi 3 079 stanovnika. Kada se ta dva broja usporede, otok Rab bilježi čak 6 249 stanovnika više od Visa. Jedan od faktora koji su pridonijeli velikoj naseljenosti otoka Raba jest činjenica da su sva rapska naselja nastala u prostorima zaštićenima od bure. Taj je utjecaj toliko velik da su sva naselja okrenuta prema jugozapadu (Eros Rab, 2020). Ostali navedeni otoci bilježe pad ili porast broja stanovnika manji od 1000 te ih stoga nije potrebno detaljnije analizirati.

Ono što umjetno povećava broj ukupnog stanovništva hrvatskih otoka jest tzv. „fiktivno stanovništvo“. Tu spadaju došljaci iz kontinentalnih dijelova Hrvatske, vlasnici kuća za odmor koji se prijavljuju kao otočno stanovništvo. Isto tako, u vremenu kada se stambena politika vodila dodjelom stanova, poduzeća su svome zaposleniku otočaninu, koji je do tada bio putnik, dodjeljivala stanove u priobalnome mjestu rada. Svojim umirovljenjem, on zapravo ostvaruje dvojno boravište, ali se zbog potencijalnih

beneficija koje mu pruža otočno prebivalište prijavljuje kao stalno otočno stanovništvo (Lajić i Mišetić, 2013).

Tablica 3. Udio mladog stanovništva otočnog dijela Hrvatske po županijama 2011. godine

Županije	Ukupno stanovništvo otočnog dijela	Broj stanovnika na otocima starosti 0-19 godina	Udio stanovnika skupine 0-19 godina u ukupnom stanovništvu (%)
Primorsko-goranska	39.706	3.862	9,73%
Ličko-senjska	3.663	377	10,30%
Zadarska	20.952	2.052	9,79%
Šibensko-kninska	6063	1.484	24,48%
Splitsko-dalmatinska	36.338	3.060	8,42%
Dubrovačko-neretvanska	18.233	2.562	19,54%
UKUPNO	124.955	13.397	10,72%

Izvor: Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011., Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2011., www.dzs.hr

Iz navedenog (Tablica 3) vidljivo je kako samo 10,72% stanovnika u dobi od 0-19 godina ima trajno prebivalište na otočnim dijelovima gore navedenih županija. Županija s najmanjim udjelom mladog otočnog stanovništva jest Splitsko-dalmatinska županija s 8,42% mladih stanovnika. Ona županija koja ju prati s niskim brojevima mladog stanovništva jest Primorsko-goranska (9,73%). Najveći udio mladog stanovništva raspoređen po otočnim teritorijalnim jedinicama ima Šibensko-kninska županija (24,48%), dok je druga po redu Dubrovačko-neretvanska (19,54%).

5. PROMETNA POVEZANOST OTOKA

Podrazumijeva se da odvojenost otoka od kopna utječe na njihovu prometno povezivanje potrebno radi redovne komunikacije, razmjene dobara i najvažnije, dnevne migracije stanovnika s otoka na kopno (Marinković, 2018). Pojedini otoci koji su povezani s kopnom pomoću mosta, nazivaju se pseudo-otoci (Faričić, 2006). Na otocima Krk, Pag, Murter i Čiovo, prema posljednjem popisu stanovništva živi 10,3 % više stanovnika u odnosu na popis iz 2001. godine (Slobodna Dalmacija-otok Brač, 2017). Stoga je dobra prometna povezanost od velike važnosti jer njen razvoj pozitivno utječe na ubrzani razvoj gospodarstva, ali i na podizanje kvalitete života svih stanovnika. Prosječan broj dnevnih veza pojedinog otoka prema kopnu, uz pojedine iznimke, raste s porastom otočne populacije. Otoci s manje od jedne dnevne izvansezonske veze prema kopnu, odnosno, oni otoci koji svakog dana u tjednu ne ostvaruju prometnu povezanost s kopnom su Ilovik, Unije i Susak. Otoci Cres-Lošinj, Rab, Brač, Hvar i Krpanj ostvaruju prosječno 12 i više dnevnih veza prema kopnu, dok se Korčula i otočna cjelina Ugljan-Pašman ističu s najvećim brojem (23) dnevnih veza s kopnom. Glavno obilježje postojećih prometnih veza važno s aspekta otočne dostupnosti je prilagođenost rasporeda plovidbe otočnim potrebama, kojom se otočanima omogućuje dnevna cirkulacija radi školovanja (Marinković, 2018). Upravo je otok Ugljan dobar primjer zadovoljavajuće prometne povezanosti jer omogućava dnevnu migraciju učenika u pravcu Ugljan-Zadar-Ugljan, a posljedično tome i školovanje otočana u Zadru, uz stanovanje na otoku.

Tablica 4. Prikaz voznog reda Jadrolinije u smjeru Zadar-Preko (Ugljan) za 2020. g.

Zadar-Gradska luka		Preko (Ugljan)
06:20		6:45
07:35		08:00
9:30		9:55
11:30		11:55
13:30		13:55
15:30		15:55
16:45		17:10
19:35		20:00
20:45		21:10

22:15	22:40
-------	-------

Izvor: Plovidbeni (vozni) red Jadrolinije, putovnica.net, <https://www.putovnica.net/prijevoz/brod-zadar-preko-ugljan-jadrolinija>

Tablica 5. Prikaz voznog reda Jadrolinije u smjeru Preko (Ugljan)-Zadar za 2020. g.

Preko (Ugljan)		Zadar-Gradska luka
05:45		06:10
06:50		07:15
08:10		08:35
10:20		10:45
12:55		13:20
14:30		14:55
16:10		16:35
17:25		17:50
20:15		20:40
21:30		21:55

Izvor: Plovidbeni (vozni) red Jadrolinije, putovnica.net, <https://www.putovnica.net/prijevoz/brod-zadar-preko-ugljan-jadrolinija>

Iz gornjih tablica vidljiv je detaljan vremenski prikaz voznog (plovidbenog) reda Zadar-Preko (Ugljan) i obrnuto. Kao što je spomenuto, ovakva kvalitetna prometna povezanost pridonosi razvoju otoka, kao i povećanju udjela mladog stanovništva. Prema podacima iz tablice 5., prvi jutarnji polazak u smjeru Preko (Ugljan)-Zadar je već u 05:45 sati, a zadnja vožnja prema otoku Ugljanu iz Zadra jest u 22:40 sati. Ovakvo vrijeme polaska prema otoku, omogućava mladom stanovništvu odlazak na kopno radi sudjelovanja u raznim društvenim i kulturnim događajima i mogućnost povratka u večernjim satima.

Osim Ugljana, još jedan primjer dobre prometne povezanosti jest otok Brač. Uz blizinu otoka kopnu, njegov prilagođeni raspored trajektnih linija omogućava dnevnu cirkulaciju učenika u Split i obrnuto. S druge strane, nedostatak kasnovečernih, te manji broj dnevnih veza kod drugih otoka onemogućuje dulje vrijeme boravka na kopnu u istome danu. Isto tako, duži period putovanja do kopna te vremenske neprilike na moru kod pučinskih i udaljenijih otoka dodatni su čimbenici koji utječu na smanjenje broja stanovnika. Najveća potražnja za dobrom prometnom povezanošću uvjetovana je

zadovoljavanjem potreba za funkcijama koje nedostaju na otocima. Neki primjeri su trgovina, uprava, zdravstvo, a u manjoj mjeri školovanje (Marinković, 2018).

„S. Podgorelec i S. Klempić Bogodi (2013) naglašavaju kako je vrlo često raspored brodskih i trajektnih linija kod malih otoka neprilagođen potrebama otočana, pa je osim nezadovoljstva zbog nemogućnosti kvalitetnog dnevnog cirkuliranja na posao i u školu nerijetko i jedan od glavnog razloga iseljavanja“ (Marinković, 2018, str. 196.).

Kod udaljenih i slabije naseljenih otočnih predjela, kvalitetna i učestala prometna povezanost ključna je za razvoj i prosperitet samog otoka. To za posljedicu ima višu kvalitetu življenja i smanjenu stopu iseljavanja. Otoci Vrgada i Prvić karakteristični su po slaboj prometnoj povezanosti koja sa sobom nosi i malen broj stanovnika. Nedostatak kasnovečernih veza prema ovim otocima onemogućuje u potpunosti dostupnost određenih funkcija i sadržaja (Marinković, 2018).

Tablica 6. Plovidbeni (vozni) red Vrgada-Pakoštane-Biograd

Izvansezonski vozni red 1.5. 2020.-28.5. 2020.	
PONEDJELJAK-SUBOTA	
Vrgada-Pakoštane	Pakoštane-Vrgada
06:00	10:05
11:30	12:00
13:00	15:05
17:00	17:30
Vrgada-Biograd	Biograd-Vrgada
06:00	09:30
13:00	14:30
Pakoštane-Biograd	Biograd-Pakoštane
06:30	09:30
13:30	14:30
NEDJELJA ²	
Vrgada-Pakoštane	Pakoštane-Vrgada
10:30	11:00
17:00	17:30
19:00	19:30

Izvor: Vrgada r.p.z., Državna brodska linija 415 Vrgada-Pakoštane-Biograd, <https://www.vrgada-rpz.hr/>

Kao što je navedeno u Tablici 6., zadnji trajekt prema otoku Vrgada polazi već u 17:00. U odnosu na otok Ugljan, čiji je zadnji polazak prema otoku u 22:40, vidljiva je

² Nedjeljom se ne održavaju pruge na relaciji Vrgada-Biograd i obrnuto, te Pakoštane-Biograd i obrnuto.

slaba prometna povezanost Vrgade. Isto tako, vozni red nije isti za nedjelju jer tada trajekt ne plovi do Biograda. Ovakav vozni red s rijetkim linijama jedan je od glavnih čimbenika koji potiču roditelje na trajno preseljenje na kopno.

Tablica 7. Plovidbeni (vozni) red za Prvić prema Šibeniku i Vodicama³

RADNIM DANOM I SUBOTOM			
za Šibenik	za Vodice	iz Šibenika	iz Vodica
05:05	10:10	06:00	4:45
06:40	16:10	9:30	12:00
12:20	20:10	13:30	18:00
14:10	-	15:30	-
18:20	-	19:30	-
NEDJELJOM I PRAZNIKOM			
07:40	9:40	09:00	07:15
15:20	20:10	19:30	15:00
18:20			18:00

Izvor: Plovidbeni (vozni) red Jadrolinije, putovnica.net, <http://www.prvic-luka.com/vapor.htm>

Kao što se navodi u Tablici 7., zadnja linija iz Vodica je u 18:00 sati, a odnosi se na radne dane i subote. S obzirom na to da mlado stanovništvo subotu koristi za društvena i kulturna događanja, oni nemaju mogućnost povratka u večernjim satima kao što ima otok Ugljan (Tablica 4.) Plovidba na relaciju Prvić-Vodice traje svega 20 minuta, no to ne znači mnogo s obzirom na to da je broj linija izrazito malen.

Osnovna škola Šime Budinića (Zadar) odlučila je provesti istraživanje o problematici prometne izoliranosti zadarskih otoka. U istraživanju su sudjelovali učenici sedmog i osmog razreda u suradnji s učiteljima. Istaknuli su neke od najvažnijih problema otoka koji su na prvom mjestu obuhvaćali lošu prometnu povezanost, nedostatak radnih mjesta i nedovoljnu razvijenost infrastrukture. Zaključili su kako je jedan od razloga loše povezanosti način na koji se uspostavljaju brodske linije, pri čemu se ne vodi briga o potrebama (mladog) stanovništva. Djeca često ne mogu otići na kopno kako bi pohađali glazbene i plesne škole, posjetili muzeje ili neki kulturni

³ Ovakav vozni red provodi se izvan turističke sezone (1.1.-16.6 i 28.6.-31.12.)

dogadaj. Razlog tome jest manjak večernih linija, koji im onemogućava povratak na otok sve do jutarnjih sati (Batina, 2014). Prometna je izoliranost veliki problem, što se i vidi iz činjenice da na otocima koji su bolje povezani s kopnom (mostom ili čestim linijama) dolazi do povećanja broja stanovnika i životnog standarda.

Učenici OŠ Šime Budinića zaputili su se u posjet ravnatelju OŠ Petar Lorini na Dugom otoku zbog problema izvanškolskih aktivnosti na otoku i izoliranost učenika koji žive na otocima. Na pitanje o razlikama u školovanju djece na otoku i kopnu ravnatelj je naveo samo manjak izvannastavnih aktivnosti na otoku. Učiteljica OŠ Petar Lorini iznosi kako joj nije problem raditi na otoku u kombiniranom razrednom odjelu te da ne bi voljela da se broj učenika još više smanji uslijed raseljavanja u potrazi za radnim mjestom. Činjenica jest da učenici otočnih škola nemaju privilegiju pohađanja glazbenih i drugih umjetničkih škola, no u smislu obrazovanja nisu zakinuti, istaknuo je ravnatelj OŠ Petar Lorini. Na lokalnoj razini veliku ulogu u rješavanju ovakvih poteškoća ima grad Zadar, zatim Zadarska županija te otočne općine. Na državnoj razini važna su pojedina ministarstva koja provode određene programe za poticanje prometne povezanosti, a to su Ministarstvo regionalnog razvitka i Ministarstvo prometa, veza i infrastrukture. Zadarska županija namjerava graditi podmorske tunele od kopna do otoka zadarskog arhipelaga, pri čemu će se sredstva za izgradnju potraživati od EU. Osim ovoga, drugo bi rješenje bilo izgradnja mostova prema otocima, no taj pothvat zahtijeva znatna ulaganja i duži period izgradnje. Treće i najefikasnije rješenje jest uvođenje novih trajektnih pristaništa na kopnu i povećanje međuotočnih veza (Batina, 2014).

6. OSNOVNO ŠKOLSTVO HRVATSKIH OTOKA

Kao što je već spomenuto u drugom poglavlju ovoga rada, osnovne škole prostiru se kroz šest od navedenih sedam županija koje čine jadransku Hrvatsku jer Istarska županija nema škole na otocima. Usporedbom školskih godina 2013./2014. i 2017./2018. omogućen je uvid u stanje školstva na otocima.

Tablica 8. Matične i područne osnovnoškolske ustanove na hrvatskim otocima krajem školske godine 2013./2014. i 2017./2018. po županijama

ŽUPANIJA	Šk. g. 2013./2014.		Šk. g. 2017./2018.	
	Matične škole	Područne škole	Matične škole	Područne škole
Primorsko-goranska	4	19	6	16
Ličko-senjska	1	4	1	4
Zadarska	4	16	4	16
Šibensko-kninska	2	4	2	5
Splitsko-dalmatinska	14	12	14	13
Dubrovačko-neretvanska	12	16	12	15
UKUPNO	37	71	39	69

Izvor: Školski e-Rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <https://mzo.gov.hr/>

U razdoblju od četiri godine najveće promjene u školstvu vidljive su u Primorsko-goranskoj županiji. U šk. g. 2017./2018. Primorsko-goranska županija bilježi dvije matične škole više nego u 2013./2014., ali se isto tako smanjio broj područnih škola s 19 na 16. Županija Ličko-senjska i Zadarska stagniraju što se tiče promjena, a Šibensko-kninska i Splitsko-dalmatinska županija bilježe porast za jednu područnu školu više u 2017./2018. Jedina županija koja isključivo bilježi smanjenje broja škola jest Dubrovačko-neretvanska (jedna područna škola manje). Nakon analize škola na otocima, valja promotriti koliko je učenika pohađalo škole u te dvije školske godine, kao i broj učenika koji su završili svoje osnovno obrazovanje navedenih godina.

Tablica 9. Usporedni prikaz broja učenika koji su završili osnovnu školu na kopnenom i otočnom dijelu županija krajem šk. god. 2013./2014. i 2017./2018.

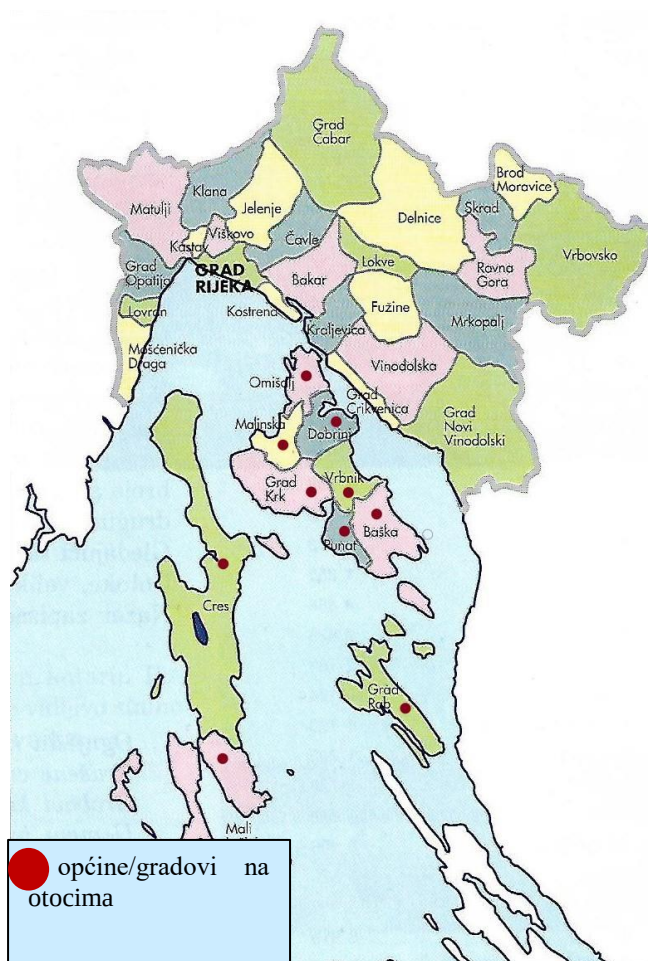
Županija	Učenici koji su završili školu 2013./2014. šk.g.		Učenici koji su završili školu 2017./2018. šk.g.	
	Kopneni dio	otočni dio	Kopneni dio	Otočni dio
Primorsko-goranska	2 069	329	1 964	332
Ličko-senjska	431	48	361	31
Zadarska	1 658	149	1 391	137
Šibensko-kninska	918	146	754	143
Splitsko-dalmatinska	4 725	209	4 147	221
Dubrovačko- neretvanska	1 023	229	791	188
UKUPNO	10 824	1 110	9 408	1 520

Izvor: Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk.g. 2013./2014. i 2017./2018., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2019., www.dzs.hr

Iz obrađenih podataka (Tablica 9.) vidljiv je broj učenika koji su završili osnovno obrazovanje na kopnu i na otoku za dvije školske godine (2013./2014. te 2017./2018.). S obzirom na ukupan broj učenika koji su završili školu navedenih školskih godina, vidljivo je kako je samo desetina učenika završila školu na otoku (1 110). U razmaku navedenih školskih godina jedino Primorsko-goranska i Splitsko-dalmatinska županija bilježe blagi porast učenika koji su završili osnovno obrazovanje na otocima, dok sve ostale županije bilježe pad. Zadarska županija, usprkos ubrzanom razvoju otoka Vira, ni školske godine 2017./2018. ne bilježi porast broj učenika. Županija Splitsko-dalmatinska daleko prednjači brojem učenika na kopnu. Za obje školske godine evidentirano je preko 4 000 učenika koji su završili školu. Županija koja ima najmanji broj učenika jest Ličko-senjska s manje od 500 učenika na kopnu i manje od 50 učenika na otoku. Kod usporedbe školskih godina 2013./2014. i 2017./2018. vidljiv je pad broja učenika. Šibensko-kninska županija jedina je uz Ličko-senjsku koja bilježi broj učenika na kopnu manji od 1000, shodno tome i broj učenika na otočnim školama nije visok (šk. g. 2017./2018., 143 učenika). Županija koja bilježi najveći pad broja učenika na kopnu jest Dubrovačko-neretvanska, koja je školske godine 2013./2014. bilježila 1 023 učenika koji su završili školu, a 2017./2018.g bilježi svega 791 učenika.

6.1. Primorsko-goranska županija

Primorsko-goranska županija na zapadu graniči s Istarskom, a na istoku graniči s Ličko-senjskom županijom, na jugu (na pučini) državna je granica između Hrvatske i Italije. Morska površina ove županije obuhvaća 4,344 km², a najveći su otoci Krk, Lošinj, Rab i Cres. Od svih otoka u našoj Republici Hrvatskoj, jedino se na Krk može doći automobilom, brodom, ali i zrakoplovom. Otok Cres predstavlja najviši otok u Kvarnerskom zaljevu i u Primorsko-goranskoj županiji. Na otočnim predjelima postoji deset općina/gradova koji su u nastavku prikazani na geografskoj karti (Brazda, Jelić, Rendić-Miočević, 1996).

Slika 1. Teritorijalno ustrojstvo Primorsko-goranske županije-gradovi i općine
Izvor: Brazda M. i sur.: Primorsko-goranska županija, *priručnik za zavičajnu nastavu*, školska knjiga, 1996. (str. 25)

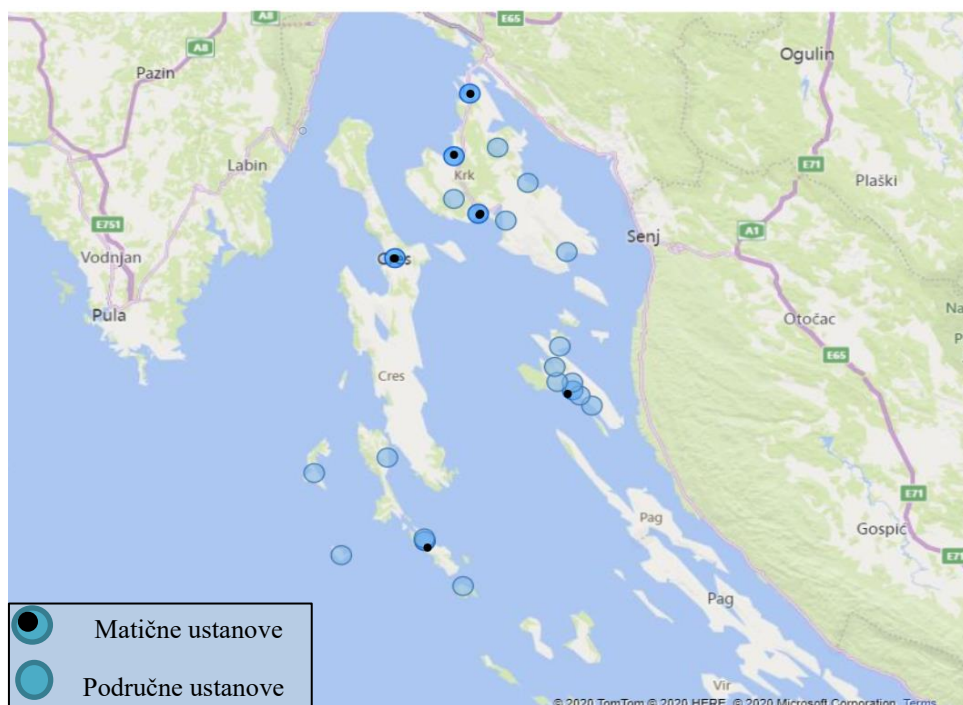
Primorsko-goranska županija na svojim otočnim dijelovima, prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja (*Školski e-Rudnik*), za školsku godinu 2013./2014., ima četiri matične i 19 područnih ustanova. Porast broja matičnih škola vidljiv je u školskoj godini 2017./2018. te ih je tada šest aktivno.

Tablica 10. Matične i područne osnovne škole u gradovima i općinama otočnog dijela Primorsko-goranske županije šk. g. 2013./2014. i 2017./2018.

Općina/grad	šk. g. 2013./2014.		šk. g. 2017./2018.	
	Matična	Područna	Matična	Područna
Baška	0	1	0	1
Malinska-dubašnica	0	1	1	0
Dobrinj	0	1	0	1
Vrbnik	0	1	0	1
Omišalj	0	1	1	0
Punat	0	1	0	1
Cres	1	1	1	0
Krk	1	1	1	1
M. Lošinj	1	5	1	5
Rab	1	5	1	5
*Lopar	0	1	0	1

Izvor: Školski e-Rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <https://mzo.gov.hr>

Iz gore navedenog (Tablica 10.) uočava se razlika u broju matičnih i područnih škola za školske godine 2013./2014. i 2017./2018. Naime, Malinska-dubašnica i Omišalj jedine su općine/gradovi koji prelaze s jedne područne škole (šk. g. 2013./2014.) na jednu matičnu (šk. g. 2017./2018.). Osim otoka Cresa, koji šk. g. 2017./2018. gubi jedinu područnu školu, ostale matične i područne škole u općinama/gradovima ostale su iste po brojnosti.

Slika 2. Teritorijalni prikaz matičnih i područnih osnovnih škola otočnih predjela Primorsko-goranske županije šk. g. 2017./2018.

Izvor: Školski E-rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <https://mzo.gov.hr/>

Nakon što su prikazane matične osnovnoškolske i područne ustanove za općine/gradove Primorsko-goranske županije, u nastavku se nalazi usporedni prikaz broja učenika koji se školuju u spomenutim ustanovama kao i broj onih učenika koji su završili svoje osnovno obrazovanje školskih godina 2013./2014. i 2017./2018.

Tablica 11. Usporedni prikaz broja učenika u osnovnim školama po općinama i gradovima otočnog dijela Primorsko-goranske županije krajem šk. g. 2013./2014. i 2017./2018.

Općina/grad	Broj učenika		Učenici koji su završili školu	
	2013./2014.	2017./2018.	2013./2014.	2017./2018.
Baška	92	106	10	11
Malinska-dubašnica	246	243	37	29
Dobrinj	95	111	14	9
Vrbnik	88	82	8	11
Omišalj	149	181	11	15
Punat	140	120	24	15
Lopar ⁴	...	51	...	-
Cres	203	210	25	22

⁴ Lopar se ne pojavljuje u dokumentu Državnog zavoda za statistiku za školsku godinu 2013./2014.

Krk	466	477	54	64
M. Lošinj	513	551	66	70
Rab	671	655	77	89

Izvor: Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. g. 2013./2014. i kraj šk. ped. g. 2017./2018., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2019., www.dzs.hr

Usporedbom školskih godina korištenih u ovom radu, vidljiv je porast broja učenika u šk. g. 2017./2018. kod većine općina/gradova. Najveći porast bilježi Mali Lošinj, čiji je broj učenika porastao za 38 u odnosu na školsku godinu 2013./2014. Omišalj je drugi po redu prema porastu broja učenika jer u šk. g. 2017./2018. broji 32 učenika više nego u šk. g. 2013./2014. Najveći pad broja učenika imao je otok Rab koji u odnosu na 2013./2014. školsku godinu bilježi 16 učenika manje školske godine 2017./2018. Iako Rab bilježi pad učenika, on i dalje predstavlja otočni dio Primorsko-goranske županije s najvećim brojem učenika. Specifična je općina Lopar, koja se ne pojavljuje u dokumentu koji je naveden u izvoru za školsku godinu 2013./2014. Pojavljuje se školske godine 2017./2018., ali samo po broju učenika (51) jer te godine nijedan učenik nije završio osnovno obrazovanje.

6.2. Ličko-senjska županija

Ličko-senjska županija najveća je, ali i najslabije napućena županija Republike Hrvatske. Svojim položajem povezuje sjevernu i južnu Hrvatsku. Jedini otočni dio koji ima jest grad Novalja koja zauzima sjeverozapadni dio otoka Paga. Spomenuti otočni grad Ličko-senjske županije prema popisu stanovništva iz 2011. godine broji 3663 stanovnika (Ranogajec, Glavičić i Glavičić, 1997).

Slika 3. Teritorijalno ustrojstvo Ličko-senjske županije-gradovi i općine

Izvor: Ranogajec, Glavičić A., Glavičić M., Ličko-senjska županija, *priručnik za zavičajnu nastavu*, Školska knjiga, 1997. (str.37.)

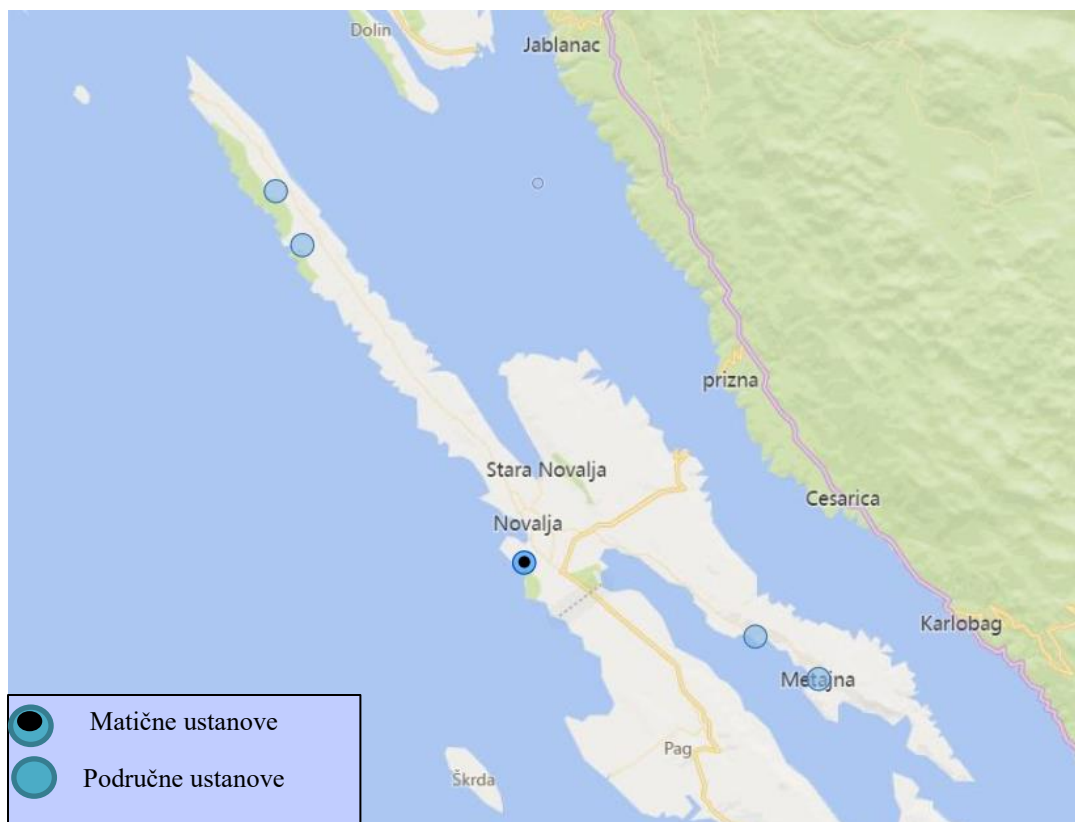
Prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja Ličko-senjska županija na svom otočnom predjelu ima jednu matičnu osnovnoškolsku ustanovu i četiri područne u školskoj godini 2013./2014. kao i u 2017./2018.

Tablica 12. Matične i područne osnovne škole u gradovima i općinama otočnog dijela Ličko-senjske županije šk. g. 2013./2014. i 2017./2018.

Općina/grad	šk. g. 2013./2014.		šk. g. 2017./2018.	
	Matična	Područna	Matična	Područna
Novalja	1	4	1	4

Izvor: Školski e-Rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <http://mzo.gov.hr>

S obzirom na to da Ličko-senjska županija ima samo Novalju na otočnom dijelu, nije neobično da ima svega jednu matičnu ustanovu. Itekako je dobro što je ta ustanova aktivna i školske godine 2017./2018. s obzirom na to da se mnoge (otočne) matične škole pretvaraju u područne zbog nedostatka učenika i/ili učitelja.

Slika 4. Teritorijalni prikaz matičnih i područnih osnovnih škola otočnog dijela Ličko-Senjske županije šk. g. 2017./2018.

Izvor: Školski E-rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <https://mzo.gov.hr>

Iako je broj aktivnih ustanova malen, potrebno je prikazati i usporediti broj učenika koji se školuju u njima, kao i broj učenika koji su završili osnovnu školu, školskih godina 2013./2014. i 2017./2018.

Tablica 13. Usporedni prikaz broja učenika u osnovnim školama po općinama i gradovima otočnog dijela Ličko-senjske županije krajem šk. g. 2013./2014. i 2017./2018.

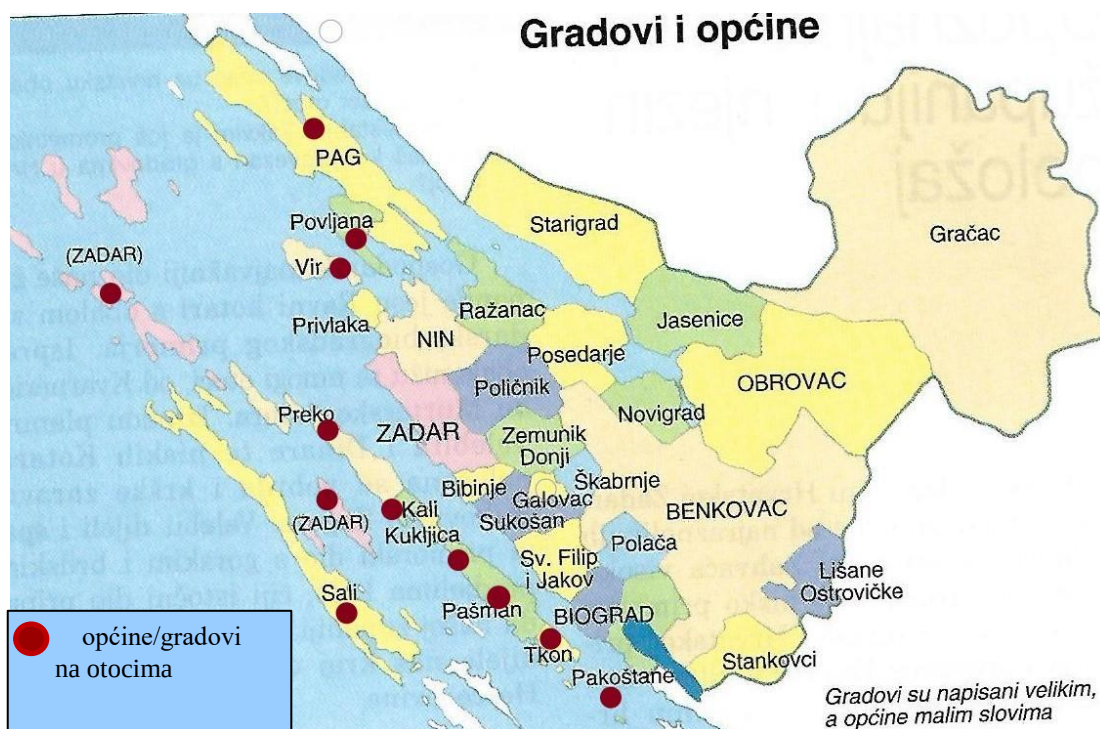
Općina/grad	Broj učenika		Učenici koji su završili školu	
	2013./2014.	2017./2018.	2013./2014.	2017./2018.
Novalja	320	322	48	31

Izvor: Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. g. 2013./2014. i kraj šk. ped. g. 2017./2018., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2019., www.dzs.hr

Kao što je prikazano u tablici, vidljiv je porast za dva učenika više u školskoj godini 2017./2018., no smanjen je broj učenika koji su završili školu te iste godine u odnosu na školsku godinu 2013./2014.

6.3. Zadarska županija

Glavna obilježja ove županije su velik broj otoka i otočića, kao i vrlo duga i razvedena obala. Zanimljivo je da je otok Pag jedini hrvatski otok koji je podijeljen u dvije županije. Sjeverni dio (Novalja) spada u Ličko-senjsku županiju, dok južni dio (grad Pag, općina Kolan i Poveljana) spada pod Zadarsku. Iako su općine/gradovi ove županije navedeni u jednom od prethodnih poglavlja valja ih prikazati na geografskoj karti (Magaš, 1997).

Slika 5. Teritorijalno ustrojstvo otočnih dijelova Zadarske županije- gradovi i općine
Izvor: Magaš, Zadarska-županija, *Priručnik za zavičajnu nastavu*, Školska knjiga, 1997., (str. 6.)

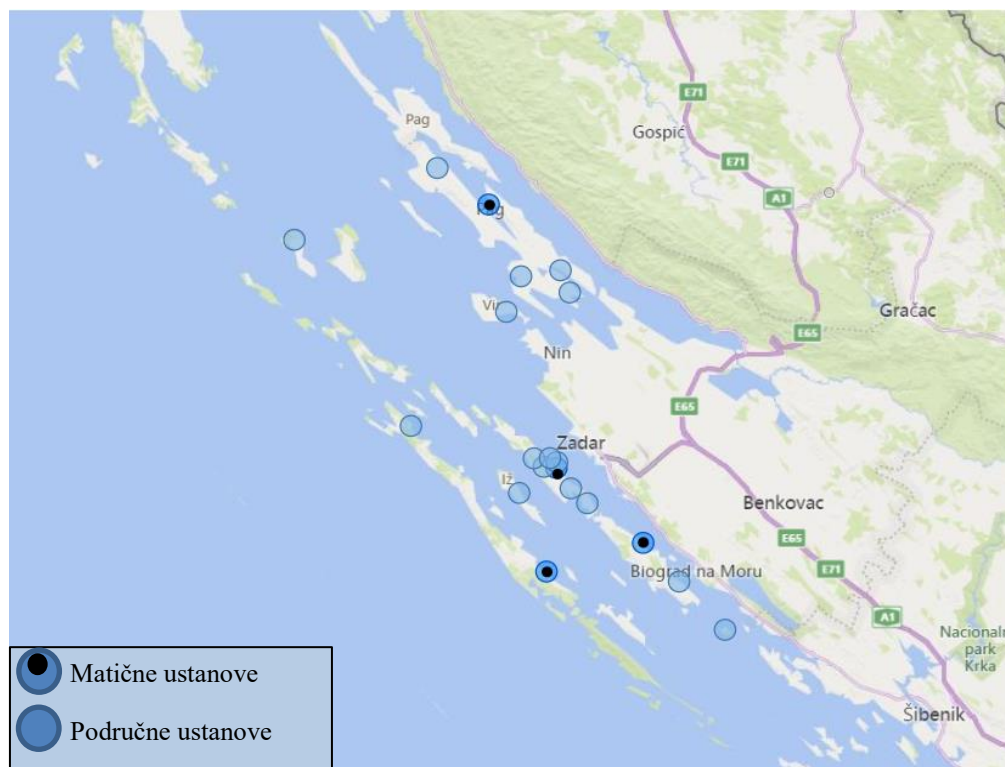
Zadarska županija prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja ima četiri matične osnovnoškolske ustanove te 16 područnih za školsku godinu 2013./2014. Taj se podatak nije promijenio ni školske godine 2017./2018.

Tablica 14. Matične i područne osnovne škole u gradovima i općinama otočnog dijela Zadarske županije šk. g. 2013./2014. i 2017./2018.

Općina/grad	šk. g. 2013./2014.		šk. g. 2017./2018.	
	Matična	Područna	Matična	Područna
Kali	0	1	0	1
Kukljica	0	1	0	1
Pakoštane	0	1	0	1
Pašman	1	0	1	0
Povljana	0	1	0	1
Preko	1	4	1	4
Tkon	0	1	0	1
Sali	1	1	1	1
Vir	0	1	0	1
Pag	1	2	1	2
Kolan	0	1	0	1
Zadar (Veli Iž)	0	1	0	1
Zadar (Silba)	0	1	0	1

Izvor: Školski e-Rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <http://mzo.gov.hr>

Što se tiče Zadarske županije, kao što sam navela na početku ovog poglavlja, nema nikakvih promjena u broju matičnih i područnih škola kada se uspoređuju školske godine 2013./2014. i 2017./2018.

Slika 6. Teritorijalni prikaz matičnih i područnih osnovnih škola otočnih dijelova Zadarske županije šk. g. 2017./2018.

Izvor: Školski E-rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <https://mzo.gov.hr>

Iako je broj matičnih i područnih ustanova ostao isti između školskih godina 2013./2014. i 2017./2018. potrebno je prikazati je li i broj učenika u tim ustanovama ostao nepromijenjen.

Tablica 15. Usporedni prikaz broja učenika u osnovnim školama po općinama i gradovima otočnog dijela Zadarske županije krajem šk. g. 2013./2014. i 2017./2018.

Općina/grad	Broj učenika		Učenici koji su završili školu	
	2013./2014.	2017./2018.	2013./2014.	2017./2018.
Kali	55	57	-	-
Kukljica	12	13	-	-
Pakoštane	356	369	50	39
Pašman	133	113	17	16
Povljana	12	28	-	-
Preko	260	234	50	35
Sali	57	55	5	9
Tkon	23	27	-	-
Vir	80	82	-	-
Pag	261	226	27	38
Kolan ⁵	-	36	-	-

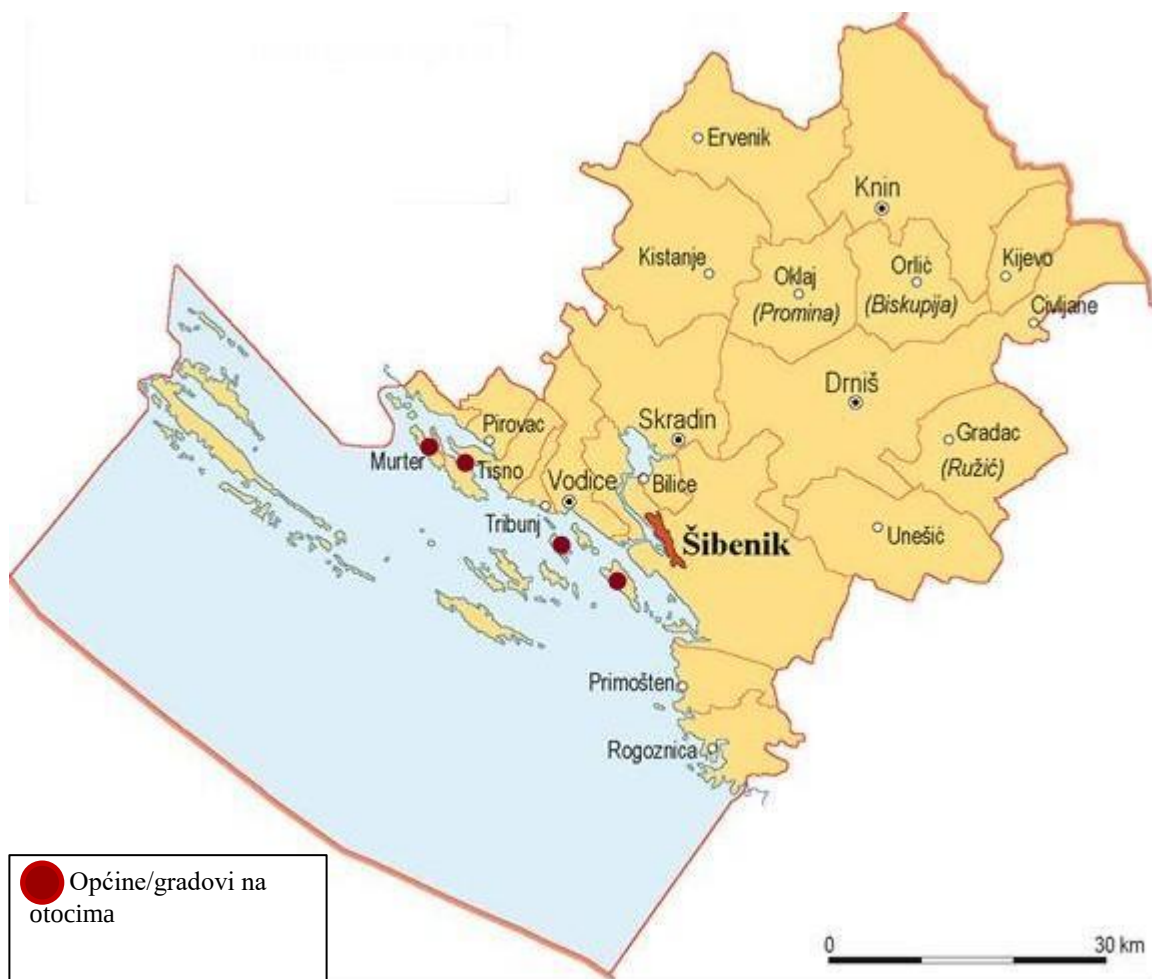
Izvor: Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. g. 2013./2014. i kraj šk. ped. g. 2017./2018., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2019., www.dzs.hr

U Tablici 15. vidljivo je kako otok Pag ima najveći gubitak učenika u šk. g. 2017./2018. (36) u odnosu na šk. g. 2013./2014. Osim njega, pad broja učenika bilježi Preko (26) i otok Pašman (20). Sali gubi svega dva učenika, što je zanemarivo u usporedbi s prije navedenim otočnim dijelovima. Najveći porast broja učenika u šk. g. 2017./2018. zabilježen je u općini Pakoštane (13). Zanimljiva je činjenica da otok Vir broji 80 i više učenika za obje školske godine, no iz Tablice 14. vidimo kako je na tom području aktivna samo jedna područna ustanova, a matičnih nema.

⁵ Kolan se ne pojavljuje u dokumentu Državnog zavoda za statistiku za školsku godinu 2013./2014.

6.4. Šibensko-kninska županija

Šibensko-kninska županija najrazvedeniji je dio obale Jadrana. U ovoj županiji specifična je općina Tisno, jer je dio općine na kopnu, a dio na otoku. Osim nje, tu je i općina Murter-Kornati koja se nalazi na otoku Murteru. Vodice imaju svoj otočni dio koji se zove Prvić Šepurine, a otok Krapanj spada pod Šibenik. Važno je napomenuti nazive otočnih dijelova ovih gradova jer se u sljedećim prikazima detaljnije analiziraju.

Slika 7. Teritorijalno ustrojstvo otočnih dijelova Šibensko-kninske županije- gradovi i općine
Izvor: Kninski news portal HUKNET, <http://huknet1.hr/?p=43589>

S obzirom da je ova županija druga najmanja, po broju otočnih dijelova, nije neobično da ima i malen broj matičnih i područnih osnovnih škola. Prema podacima

preuzetima iz *Školskog e-Rudnika*, za školsku godinu 2013./2014. Šibensko-kninska županija na svojim otočnim dijelovima ima jednu matičnu i četiri područne ustanove. Školske godine 2017./2018. taj se podatak mijenja.

Tablica 16. Matične i područne osnovne škole u gradovima i općinama otočnog dijela Šibensko-kninske županije šk. g. 2013./2014. i 2017./2018.

Općina/grad	šk. g. 2013./2014.		šk. g. 2017./2018.	
	Matična	Područna	Matična	Područna
Murter-Kornati	1	0	1	0
Prvić Šepurine (Vodice)	0	1	0	1
Krapanj (Šibenik)	0	1	0	1
Zlarin (Šibenik) ⁶	-	-	0	1

Izvor: Školski E-rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <http://mzo.gov.hr>

Otok Krapanj nije imao evidentiranu niti jednu školu (matičnu ili područnu) u školskoj godini 2013./2014., no to se mijenja jer je za školsku godinu 2017./2018. evidentirana „područna škola Zlarin“ u kojoj se školuje svega jedan učenik.

Slika 8. Teritorijalni prikaz matičnih i područnih osnovnih škola otočnog dijela Šibensko-kninske županije šk. g. 2017./2018.

Izvor: Školski e-Rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <https://mzo.gov.hr>

⁶ Područna škola Zlarin ne pojavljuje se u publikaciji *e-Rudnik*, za šk. g. 2013./2014. ali je prisutna za šk. g. 2017./2018.

Iako je usporedbom školskih godina 2013./2014. i 2017./2018. utvrđena tek jedna nova područna škola, čiji broj učenika nije evidentiran u publikaciji Državnog zavoda za statistiku, važan je i broj učenika na ostalim otočnim dijelovima čije su škole aktivne kao i školske godine 2013./2014.

Tablica 17. Usporedni prikaz broja učenika u osnovnim školama po općinama i gradovima otočnog dijela Šibensko-kninske županije krajem šk. g. 2013./2014. i 2017./2018.

Općina/grad	Broj učenika		Učenici koji su završili školu	
	2013./2014.	2017./2018.	2013./2014.	2017./2018.
Murter-Kornati ⁷	...	195	...	25

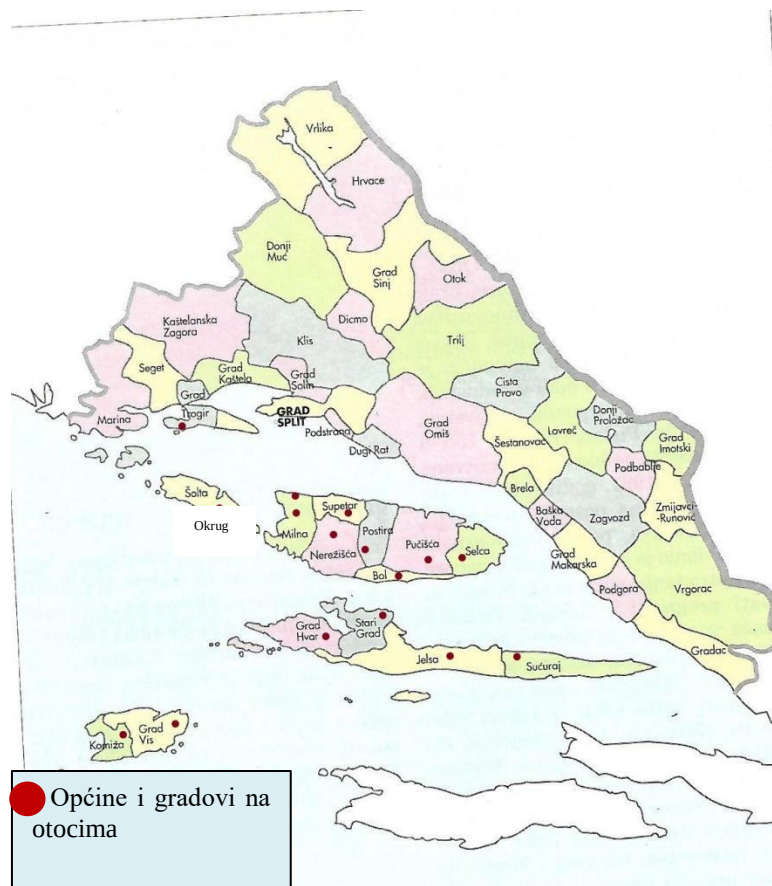
Izvor: Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. g. 2013./2014. i kraj šk. ped. g. 2017./2018., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2019., www.dzs.hr

Općina Tisno većim dijelom podrazumijeva kopno, stoga nije moguće odvojiti podatke za broj učenika na otočnim dijelovima jer isti nisu prikazani odvojeno u publikaciji Državnog zavoda za statistiku iz kojeg su preuzeti ostali navedeni podatci. Isto vrijedi i za otočne dijelove Vodica i Šibenika, koji su odvojeno evidentirani u publikaciji *Školski E-rudnik*. Naime, u izvoru koji je korišten za izradu Tablice 17., podatci za otočne dijelove (Prvić Šepurine, Krapanj) objedinjeni su s kopnenim dijelom grada kojem pripadaju.

6.5. Splitsko-dalmatinska županija

U usporedbi s ostalima, ova županija ima najviše općina/gradova na otocima (16). Splitsko-dalmatinska županija na svojim otočnim predjelima bilježi čak 2 024 učenika u školskoj godini 2013./2014., samim time ona predstavlja županiju s najviše učenika na otočnim predjelima, a u školskoj godini 2017./2018. taj se broj povećava. Jasno je da otočni dijelovi sadrže i velik broj škola (matičnih i područnih) s obzirom na ovako velik broj učenika.

⁷ Broj učenika za općinu Murter-Kornati nije evidentiran u publikaciji Državnog zavoda za statistiku, za školsku godinu 2013./2014.

Slika 9. Teritorijalno ustrojstvo Splitsko-dalmatinske županije- općine i gradovi
Izvor: Horvat, Splitsko-dalmatinska županija, *Priručnik za zavičajnu nastavu*, školska knjiga, 1996. (str. 20)

Na brojnim općinama i gradovima Splitsko-dalmatinske županije nalazi se i velik broj matičnih i područnih škola. Prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja u školskoj godini 2013./2014. evidentirano je čak 14 matičnih osnovnoškolskih ustanova koje su i dalje aktivne u školskoj godini 2017./2018. Uspoređujući ove dvije školske godine, vidljiva je i jedna nova područna škola u šk. g. 2017./2018. te ih u odnosu na šk. g. 2013./2014. ima 13.

Tablica 18. Matične i područne osnovne škole u gradovima i općinama otočnog dijela Splitsko-dalmatinske županije šk. g. 2013./2014. i 2017./2018.

Općine/gradovi	šk. g. 2013./2014.		šk. g. 2017./2018.	
	Matična	Područna	Matična	Područna
Bol	1	0	1	0
Jelsa	1	3	1	3
Milna	1	0	1	0
Nerežišća	0	1	0	1
Okrug	0	1	0	1
Postira	1	0	1	0
Pučića	1	2	1	2
Sućuraj	1	0	1	1
Sutivan	0	1	0	1
Šolta	1	0	1	0
Hvar	1	1	1	1
Komiža	1	0	1	0
Stari grad	1	2	1	2
Slatine	1	0	1	0
Supetar	1	0	1	0
Vis	1	0	1	0
Selca	1	1	1	1

Izvor: Školski e-Rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <http://mzo.gov.hr>

Kao što je vidljivo iz priloženih podataka u Tablici 18, povelik je broj matičnih škola s obzirom na to da se radi o otočnim predjelima. Nerežišća, Sutivan i Okrug jedine su općine/gradovi koje nemaju matičnu školu. U ovoj županiji, za razliku od ostalih do sada obrađenih, vidljiv je veći broj matičnih ustanova (14) u odnosu na područne (13) u školskoj godini 2017./2018. Ovi podaci samo potvrđuju prethodnu tvrdnju o velikom broju učenika na otocima Splitsko-dalmatinske županije. Osim općine Sućuraj, koja u školskoj godini 2017./2018. broji jednu područnu školu, nije došlo do nikakvih drugih promjena u broju škola u ovoj županiji.

Slika 10. Teritorijalni prikaz matičnih i područnih osnovnih škola otočnog dijela Splitsko-dalmatinske županije šk. g. 2017./2018.

Izvor: Školski e-Rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <https://mzo.gov.hr>⁸

S obzirom na iznesene tvrdnje u dosadašnjoj analizi Splitsko-dalmatinske županije, od velike je važnosti i prikaz učenika koji pohađaju tako velik broj škola na otocima.

⁸ Za općinu Pučišća naveden je podatak o dvije područne ustanove koje su (prema podacima iz Školskog e-Rudnika prikazanim na Slici 10.) evidentirane pod istu područnu i stoga slika 10. prikazuje jednu područnu školu manje nego što zapravo jest.

Tablica 19. Usporedni prikaz broja učenika u osnovnim školama po općinama i gradovima otočnog dijela Splitsko-dalmatinske županije krajem šk. g. 2013./2014. i 2017./2018.

Općine/gradovi	Broj učenika		Učenici koji su završili školu	
	šk. g. 2013./2014.	šk. g. 2017./2018.	šk. g. 2013./2014.	šk. g. 2017./2018.
Bol	66	92	5	3
Jelsa	223	248	33	29
Milna	58	60	5	11
Nerežišća	34	28	-	-
Okrug	94	226	-	24
Postira	130	135	11	15
Pučiće	163	175	14	20
Sućuraj	11	14	2	2
Sutivan	26	37	-	-
Šolta	61	52	8	5
Hvar	290	312	33	29
Komiža	90	79	13	9
Stari grad	180	190	28	25
Supetar	290	343	41	35
Vis	119	132	16	14
Slatine ⁹	...	...	...	...
Selca	116	106	20	12

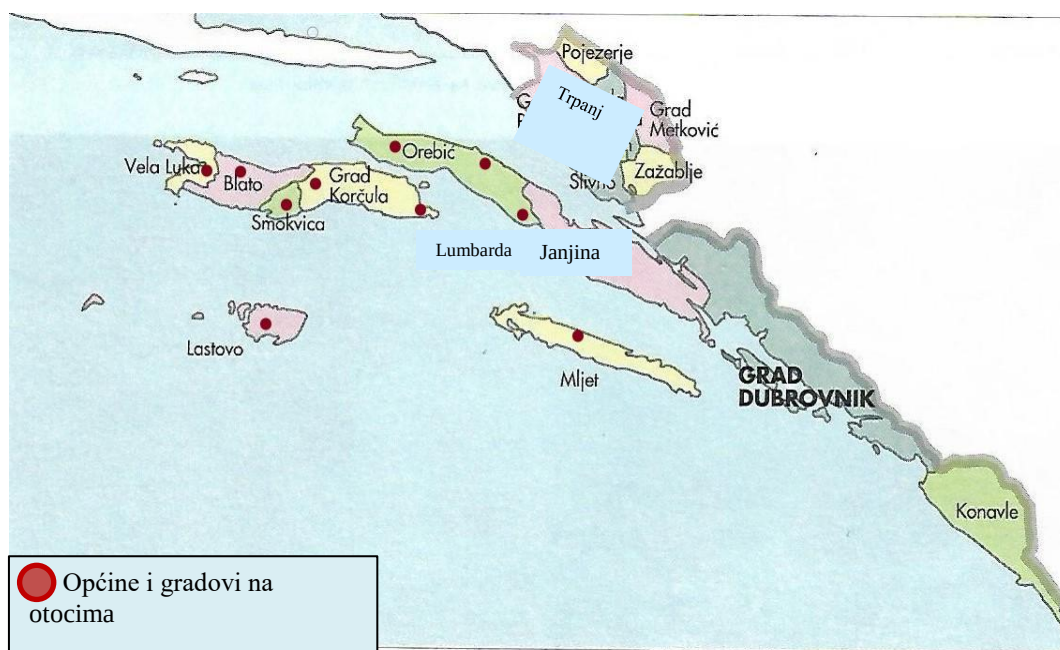
Izvor: Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. g. 2013./2014. i kraj šk. ped. g. 2017./2018., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2019., www.dzs.hr

Velik broj općina/gradova ove županije za sobom nosi i znatan broj promjena školske godine 2017./2018. u odnosu na 2013./2014. Najveći porast broja učenika zabilježen je u Okrugu (132). Suprotno tome, najveći pad u broju učenika bilježi Supetar (53). Osim Okruga, Bol, Jelsa i Hvar jedine su općine/gradovi koji bilježe porast broja učenika veći od 20. Pad broja učenika, osim za Okrug, za ostale općine/gradove nije veći do 20.

⁹ Slatine je naselje pod administrativnom upravom grada Splita, koje ima aktivnu matičnu osnovnu školu (prema podacima iz Školskog e-Rudnika), ali se ne pojavljuje u publikaciji Državnog zavoda za statistiku. Stoga nije moguće odrediti broj učenika koji pohađa ovu školu.

6.6. Dubrovačko-neretvanska županija

Otok Korčula drugi je najveći otok u Hrvatskoj (Tablica 2.) koji pripada ovoj županiji. On je ujedno i vodeći otok Dubrovačko-neretvanske županije po broju škola i učenika koji ih pohađaju. Županija Dubrovačko-neretvanska posljednja je županija koja se obrađuje u ovome radu. Ona se sastoji od 11 otočnih općina i gradova koje će se prikazati i analizirati u nastavku.

Slika 11. Teritorijalno ustrojstvo Dubrovačko-neretvanske županije- općine i gradovi
Izvor: Lučić, Dubrovačko-neretvanska županija, *Priručnik za zavičajnu nastavu*, Školska knjiga, 1996. (str.30.)

Na prikazanim otočnim općinama i gradovima, prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja, evidentirano je 12 matičnih i 16 područnih ustanova u šk. g. 2013./2014. Taj se podatak mijenja u usporedbi sa šk. g. 2017./2018.

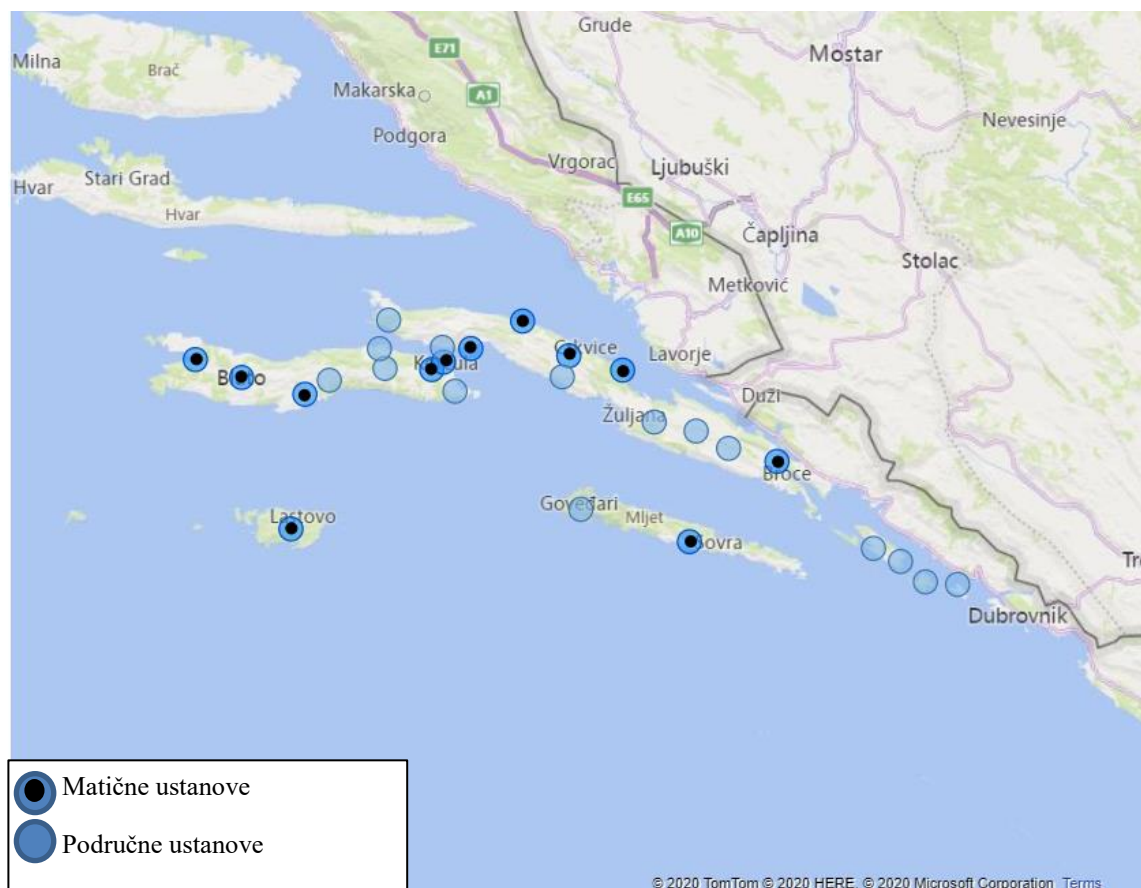
Tablica 20. Matične i područne osnovne škole u gradovima i općinama otočnog dijela Dubrovačko-neretvanske županije šk. g. 2013./2014. i 2017./2018.

Općine/gradovi	šk. g. 2013./2014.		šk. g. 2017./2018.	
	Matična	Područna	Matična	Područna
Blato	1	0	1	0
Janjina	1	0	1	0
Lumbarda	0	1	0	1
Mljet	1	1	1	1
Orebić	2	3	2	3
Smokvica	1	0	1	0
Ston	1	4	1	3
Trpanj	1	0	1	0
Vela luka	1	0	1	0
Lastovo	1	0	1	0
Korčula	2	3	2	3
Šipanska luka (Dubrovnik) ¹⁰	0	1	0	1
Suđurađ (Dubrovnik)	0	1	0	1
Lopud (Dubrovnik)	0	1	0	1
Koločep (Dubrovnik)	0	1	0	1

Izvor: Školski e-Rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <http://mzo.gov.hr>

Jedina promjena u broju škola, prilikom usporedbe školskih godina 2013./2014. i 2017./2018., je zatvaranje jedne područne škole u općini Ston. Područne škole otočnih predjela koje pripadaju Dubrovniku evidentirane su u *Školskom E-rudniku* i zajedno broje preko 30 učenika u školskoj godini 2017./2018., no taj podatak nije evidentiran u publikaciji Državnog zavoda za statistiku. Samim time, ove otočne dijelove nije moguće detaljnije analizirati.

¹⁰ Šipanska Luka i drugi otočni dijelovi koji spadaju pod Dubrovnik, evidentirani su zasebno u publikaciji Školskog E-rudnika, no njihov broj učenika nije moguće obraditi uz pomoć podataka Državnog zavoda za statistiku jer su tamo objedinjeni s Dubrovnikom na kopnu.

Slika 12. Teritorijalni prikaz matičnih i područnih osnovnih škola otočnog dijela Dubrovačko-neretvanske županije šk. g. 2017./2018.

Izvor: Školski e-Rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <http://mzo.gov.hr>

Kao i za sve prethodne županije, slijedi detaljni prikaz broja učenika u prikazanim matičnim i područnim ustanovama za školske godine 2013./2014. i 2017./2018.

Tablica 21. Usporedni prikaz broja učenika u osnovnim školama po općinama i gradovima otočnog dijela Dubrovačko-neretvanske županije krajem šk. g. 2013./2014. i 2017./2018.

Općina/grad	Broj učenika		Učenici koji su završili školu	
	šk. g. 2013./2014.	šk. g. 2017./2018.	šk. g. 2013./2014.	šk. g. 2017./2018.
Blato	273	279	35	44
Janjina	30	44	3	5
Lumbarda	28	46	-	-
Mljet	51	55	6	6
Orebić	257	280	29	20
Smokvica	89	87	17	7
Ston	162	163	23	8

Trpanj	50	35	8	3
Vela luka	307	305	44	32
Lastovo	41	48	5	6
Korčula	458	469	59	57

Izvor: Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. g. 2013./2014. i kraj šk. ped. g. 2017./2018., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2019., www.dzs.hr

Uvršteni podatci u Tablici 21. u većem dijelu općina/gradova prikazuju porast broja učenika u šk. g. 2017./2018. Najveći porast bilježi Orebić (23), dok najveći pad ima Trpanj (15). Ostale općine/gradovi koji bilježe pad su Smokvica i Vela Luka, svaka broji po dva učenika manje u šk. g. 2017./2018. S obzirom na to da porast broja učenika u preostalim općinama/gradova ne prelazi 20, nije ih potrebno detaljnije obrazlagati.

7. PROJEKT E-OTOCI

Projekt *e-Otoci* započeo je 2008. g. uz financijsku pomoć Vlade Republike Hrvatske. Svrha ovog projekta je omogućiti isporuku nastavnih e-sadržaja školama na hrvatskim otocima, kao i opciju praćenja nastave uživo u matičnim školama. S obzirom na smještaj dijela hrvatskih otoka te vrlo slabu naseljenost, prepoznati su glavni problemi školstva. Malobrojnost nastavnog kadra, relativno malen broj učenika u pojedinim školama te česta potreba za dnevnim migracijama učitelja i učenika glavni su uzroci iseljavanja mladog otočnog stanovništva. Stoga je osmišljen projekt čiji je glavni cilj ostvarivanje preduvjeta za što kvalitetnije obrazovanje na udaljenim i slabo naseljenim otocima. Uz to, želja je omogućiti otočnom stanovništvu da ostane trajno živjeti na otocima te tako pridonijeti povećanju broja učenika u otočnim školama. Ovim su projektom bežičnim vezama povezane područne s matičnim školama te se tako omogućila nastava na daljinu putem videokonferencija. Velika je prednost što se ovim projektom smanjuje potreba za čestim putovanjima prema kopnu. Osim podizanja kvalitete nastave u manjim područnim školama, omogućuje se i održavanje nastave za onaj broj učenika za koji to do sada nije bilo moguće. Povezivanje škola vrši se CARNET-ovim jedinstvenim sustavom sobnih videokonferencija koji omogućuje uspostavljanje video poziva na dvije ili više lokacija istovremeno (CARNET, 2018). Suradnici ovog projekta su Središnji državni ured za e-Hrvatsku, Ministarstvo znanosti i obrazovanja te Hrvatska akademska istraživačka mreža čija je skraćenica CARNET. Učitelji, učenici, roditelji i stručne službe sudionici su nastavnog procesa. Kao i svaki projekt, ni ovaj nije bez poteškoća. Problem čujnosti, nespretnost i neprirodnost samo su neki od problema s kojima se suočavaju sudionici samog procesa. Isto tako, s obzirom na to da je tehnologija djeci zanimljiva i zabavna, pojavljuje se problem prevelike usmjerenosti na samu tehnologiju umjesto na nastavne sadržaje. Dio učenika smatra pak videokonferencijsku opremu kao faktor razdvajanja i navode kako nisu dovoljno opušteni u komunikaciji pred kamerom (Magaš, 2018).

Tablica 22. Osnovne škole uključene u projekt *e-Otoci* šk. g. 2017./2018. (matične i područne)

CARNET čvorište	Škole(matične i područne)	Broj učenika šk. g. 2017./2018.
ZADAR	OŠ Zadarski otoci, Zadar	8
	PŠ Olib, Olib	Škola zatvorena
	PŠ Veli Iž, Veli Iž	8
	OŠ Petar Lorini, Sali	49
	OŠ Maria Martinolića, Mali Lošinj	503
	PŠ Ilovik, Ilovik	8
	PŠ Susak, Susak	4
	PŠ Unije, Unije	2
ŠIBENIK	OŠ Fausta Vrančića, Šibenik (<i>na obali</i>)	284
	PŠ Prvić, Prvić Šepurine	1
	PŠ Zlarin, Zlarin	1
	OŠ Jurja Šižgorića, 22000 Šibenik (<i>na obali</i>)	352
	PŠ Krapanj, Krapanj	4
DUBROVNIK	OŠ Ivan Gundulić, Dubrovnik (<i>na obali</i>)	780
	PŠ Koločep, Koločep	3
	OŠ Antuna Masle, Orašac (<i>na obali</i>)	143
	PŠ Lopud, Lopud	10
	OŠ Slano, Slano (<i>na obali</i>)	81
	PŠ Suđurađ, Suđurađ	5
	PŠ Šipanska luka, Šipanska Luka	17
SPLIT	OŠ Majstor Radovan, Trogir (<i>na obali</i>)	734
	PŠ Drvenik, Drvenik Veli (<i>na obali</i>)	29

Izvor: Za škole www.CARNET.hr, http://161.53.160.25/e_otoci, za broj učenika šk. g. 2017./2018.: Školski E-rudnik, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, <http://mzo.gov.hr>

U prethodnoj tablici vidljivo je da je većina matičnih osnovnih škola na obali kopnenog dijela županije, no prisutne su i tri osnovne matične škole koje djeluju na otoku. Najveća po broju učenika je upravo OŠ Maria Martinolića na Malom Lošinju s 503 učenika u školskoj godini 2017./2018. Područnim školama poput PŠ Prvić Šepurin i PŠ Zlarin omogućena je kvalitetnija nastava pomoću projekta *e-Otoci*, s obzirom na to da obje područne škole broje samo jednog učenika. Utjecajem vremenskih neprilika ti učenici ostaju bez učitelja koji ne može doći do otoka uslijed bure. Pomoću ovog projekta učenici mogu uživo pratiti nastavu njihovih matičnih osnovnih škola u Šibeniku (PŠ Zlarin) i Vodicama (PŠ Prvić Šepurine).

Unatoč svim poteškoćama, jasno je da projekt ipak omogućuje isporuku nastavnih sadržaja školama na udaljenim, malim i slabo napučenim otocima. Na taj način učenicima se daje mogućnost da nastavu prate u stvarnom vremenu (uživo) pomoću tehnologije, ostvaruje se bolja povezanost područne s matičnim školama, reduciraju se dnevne migracije učitelja i podiže se kvaliteta nastave.

8. ZAKLJUČAK

Prema svim prikupljenim podacima iz Državnog zavoda za statistiku, Ministarstva znanosti i obrazovanja te ostalih istraživanja koja su prikazana u ovom radu, jasno je da su škole na hrvatskim otocima itekako ugrožene. Prijeti im zatvaranje, a samim time dolazi i do migracije mladog i ostanak pretežito starog stanovništva. Republika Hrvatska, Ministarstvo znanosti obrazovanja i Ministarstvo za demografiju moraju hitno djelovati i pronaći načine kako poboljšati obrazovanje, ali i kvalitetu života na otocima. Broj matičnih i područnih osnovnoškolskih ustanova u padu je kod većine županija s otočnim predjelima. Iznimka jest Primorsko-goranska županija koja predstavlja pozitivan rast jer su u školskoj godini 2017./2018. evidentirane dvije nove matične osnovne škole. Osim nje, županija Splitsko-dalmatinska ima jednu područnu školu više u odnosu na školsku godinu 2013./2014. Samim povećanjem broja osnovnoškolskih ustanova ove županije bilježe i blagi porast u broju učenika. Zadarska i Ličko-senjska županija bilježe pad broja učenika na svojim otočnim dijelovima, iako nije bilo promjena u broju osnovnih škola prilikom usporedbe šk. g. 2013./2014. i 2017./2018. Jedina županija čiji broj osnovnih škola i učenika isključivo opada jest Dubrovačko-neretvanska. Razlog opadanja broja učenika opravdan je lošom prometnom povezanošću pojedinih otoka. Upravo ta loša prometna povezanost otežava učenicima migraciju do osnovnih škola na kopnu, kao i umjetničkih i glazbenih škola. Roditelji teško pronalaze način kako uzdržavati obitelj na otocima zbog nedostatka radnih mjesta, a to im daje veću motivaciju za trajnim preseljenjem na kopno. Uzevši u obzir sve ove faktore koji su predstavljeni u radu, može se reći kako odgovorne vlasti ne čine dovoljno kako bi osigurale obrazovnu budućnost mladih i time spriječile njihov odlazak iz rodni mjesta (na otocima). S ciljem visoke naobrazbe, mlado stanovništvo napušta svoje otočne predjele i nakon završenog obrazovanja ostaje na kopnu zbog boljih radnih mjesta i ostalih resursa koji su im uskraćeni na otocima. Iako postoje određeni projekti za „učenje na daljinu“, to i dalje ne može nadmašiti izravnu komunikaciju koja je potrebna učenicima kako bi što bolje usvojili nastavni sadržaj koji im je potreban za daljnje školovanje. Važno je da mlado stanovništvo

dobije priliku za školovanje upravo u svojim rodnim mjestima, kao i radno mjesto koje im omogućava da kasnije stvore obitelj i pridonose prirodnom rastu broja stanovnika.

LITERATURA

1. Babić, D., Lajić I. (2004). Obrazovne, radne i profesionalne težnje mladih otočana- primjer zadarskih otoka. *Migracijske i etničke teme*, 20 (3), 269-279
2. Babić, D., Lajić I. (2002). Dilema mladih otočana: ostanak ili odlazak s otoka primjer Šibenskih otoka. *Časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja* 39 (1), 69-78
3. Batina, N. (2014). Osnovna škola Šime Budinića: „Daleko su naši Škoji“, na adresi:
http://www.os-sbudinica-zd.skole.hr/upload/os-sbudinica-zd/images/static3/2974/attachment/DALEKO_SU_NASI_SKOJI.pdf
(26.4. 2020.)
4. Brazda, M. Jelić T., Rendić-Miočević I. (1996). *Primorsko-goranska županija: Priručnik za zavičajnu nastavu*. Zagreb: Školska knjiga
5. Državni zavod za statistiku [DZS] (2019). *Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. g. 2017./2018. i početak šk./ped. g. 2018./2019.*, www.dzs.hr (3.5. 2020.)
6. Državni zavod za statistiku [DZS] (2015). *Osnovne škole i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, kraj šk. g. 2013./2014. i početak šk./ped. g. 2014./2015.*, www.dzs.hr (3.5. 2020.)
7. Državni zavod za statistiku [DZS] (2011). *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011., stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima*. www.dzs.hr (23.2. 2020.)
8. Dubrovačko-neretvanska županija (bez god.) Teritorijalno ustrojstvo općina i gradova na adresi <http://www.edubrovnik.org/prostorni-plan/> (13.6. 2020.)
9. Eros Rab- putnička agencija (2020) na adresi <http://rab-novalja.com/hr/opis-mjesta/otok-rab> (19.6. 2020.)
10. Faričić, J.(2006). Hrvatski pseudo-otoci na adresi <https://www.geografija.hr/hrvatska/hrvatski-pseudo-otoci/> (19.6. 2020)
11. Horvat, I. (1996.) *Splitsko-dalmatinska županija: Priručnik za zavičajnu nastavu*. Zagreb: Školska knjiga.

12. Hrvatska akademska i istraživačka mreža [CARNET]. Projekt *e-Otoci*, (2018) na adresi http://161.53.160.25/e_otoci (6.5. 2020.)
13. Kninski news portal [HUKNET]- Teritorijalno ustrojstvo općina i gradova Šibensko-kninske županije, na adresi <http://huknet1.hr/?p=43589> (14.6. 2020.)
14. Lajić, I., Mišetić, R. (2013). Demografske promjene na hrvatskim otocima na početku 21.st. *Migracijske i etničke teme*, 29 (2), 175.-183.
15. Lajić I., Mišetić R. (2012). Osnovni demografski procesi na Kvarnerskim otocima od 1991. do 2011.g. *Geoadria* 18 (1), 76.-92
16. Lučić, J. (1996). *Splitsko-dalmatinska županija: Priručnik za zavičajnu nastavu*. Zagreb: Školska knjiga.
17. Magaš, D. (1997). *Zadarska županija: Priručnik za zavičajnu nastavu*. Zagreb: Školska knjiga.
18. Magaš, K. (2018). Hrvatski otoci u odgojno-obrazovnom sustavu Republike Hrvatske. *Magistra Iadertina*, 13 (1), 197.
19. Marinković, V. (2018). Hrvatski otoci- uvid u prometno-geografske značajke dostupnosti. *Geoadria*, 23 (2), 178-203.
20. Marković, M. (2004). *Hrvatski otoci na Jadranu*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
21. Matas, M. (2009) *Krš Hrvatske: Geografski pregled i značenje*. Zagreb: Geografsko društvo- Split.
22. Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZOS], školski –rudnik na adresi <https://mzo.gov.hr> (26.4.)
23. Pokret otoka (2017) „Povećanje broja stanovnika na otocima koji su mostom povezani s kopnom“ na adresi <https://www.otoci.eu/povecanje-broja-stanovnika-na-otocima-koji-su-mostom-povezani-s-kopnom/> (19.6. 2020.)
24. Putovnica.net, (2020). Plovni (vozni) red Preko(Ugljan)-Zadar, na adresi <https://www.putovnica.net/prijevoz/brod-zadar-preko-ugljan-jadrolinija> (14.6. 2020.)

25. Putovnica.net, (2020). Plovni (vozni) red Prvić-Šibenik-Vodice, na adresi <http://www.prvic-luka.com/vapor.htm> (14.6. 2020.)
26. Putovnica.net, (2020). Plovni (vozni) red Vrgada-Pakoštane-Biograd, na adresi <https://www.vrgada-rpz.hr/> (14.6. 2020.)
27. Ranogajec, Z., Glavičić, A., Glavičić, M. (1997). *Ličko-senjska županija: Priručnik za zavičajnu nastavu*. Zagreb: Školska knjiga.
28. Rosandić, K. (2002). *Hrvatski otoci*. Zagreb: MASMEDIA
29. Tidić, L. (2012). Problematika hrvatskoga školstva u Istri na stranicama Naše sloge (1870.-1880.) *Histria: godišnjak Istarskog povijesnog društva*, 2 (2), 161.-164.
30. Zakon.hr. Pročišćeni tekstovi zakona, (2019). *Zakon o otocima* na adresi <https://www.zakon.hr/z/638/Zakon-o-otocima> (3.5. 2020.)

PRILOZI

Prilog 1. Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)